

ASPECTE ALE SEMNIFICAȚIEI LINGVISTICE A „NOULUI TESTAMENT” (1648) DE SIMEON ȘTEFAN

Petru BUTUC, dr., conf. univ.

Summary

The Romanian language text structure of the New Testament, translated from medieval Greek to Romanian by the Ardeal Metropolitan – Simeon Ștefan, establishes the first step toward the unification through the standardization of the literary Romanian language. Some of these standardized aspects, implemented through this holy book, turned to be actual nowadays, and this is what establishes the worth of this intrinsic work.

După biruința limbii române asupra slavonei (1643), Mitropolitul ardelean Simeon Ștefan este primul cărturar care acordă o atenție specială normării limbii române literare medievale, de rând cu răspândirea și promovarea ei. În „**Predislovia către cetitori**” a Noului Testament”, tradus din greaca medievală și tipărit prin grija Măriei Sale, la Bălgrad (Alba Iulia), în anul 1648,¹ sunt puse în discuție câteva dintre problemele fundamentale ale exprimării culte românești în textele biblice scrise. Conștient de unitatea românilor din Transilvania, Țara Românească și Țara Moldovei, precum și de deosebirile regionale („*Rumânii nu grăiescu în toate țările într-un chip*”), Simeon Ștefan se pronunță în mod categoric pentru crearea unei limbi literare comune, unice. În scopul realizării acestui obiectiv, pentru prima dată, preconizează, drept criteriu de selectare a materialului faptic de limbă, principiul răspândirii geografice a cuvintelor („*Cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sînt bani carii umblu în toate țările, așea și cuvintele acelea sînt bune care le înțeleg toți*”). Tot în „**Predislovie...**”, cărturarul ardelean pledează și pentru un text biblic românesc, scris pe înțelesul unei mase cât mai largi de cititori („*Noi derept aceea ne-am silit, den cît am putut să izvodim așea cum să înțeleagă toți, iară de nu vor înțeleage toți, nu-i vina noastră, ce-i de vina celuiia ce-au răsfirat rumânii printre alte țări, de s-au mestecat cuvintele cu alte limbi, de nu grăiescu toți într-un chip*”).²

La traducerea „Noului Testament”, Mitropolitul Simeon Ștefan s-a ciocnit și de lipsa unor termeni necesari redării unor noțiuni abstracte, problemă pe care a rezolvat-o, doar parțial, pe calea introducerii împrumuturilor de cuvinte noi cu tot cu noțiunea din original, corespușătoare limbii din care s-a făcut traducerea („*De acesta încă vom să știți, că vedem că unele cuvinte unii le-au izvodit într-un chip, alții într-alt chip, iară noi le-am lăsat așea cumu-i au fostu în izvodul grecescu, văzînd că alte limbi încă le țin așea, cumu-i **synagoga și poblican, și gangrenă...***”).

Și sub aspect fonetic, „Noul Testament” de la Bălgrad face un progres, întrucât autorul utilizează la traducere alternanțele fonetice (*latinește-latinește, să-l cheme - să-l chiiame, trimis-tremes, nici-nece ș.a.*), care, deși sunt puțin numeroase, totuși sunt foarte semnificative (în textele biblice, traduse anterior, până la 1648, alternanțele fonetice nu erau încă intrate în practica traducerii și scrierii în limba română).

De asemenea, rămâne a fi o inițiativă inovatoare a traducătorului acestei cărți sfinte și utilizarea fondului fonetic al uzului general al limbii române vorbite în acea vreme, ceea ce indirect însemna un apel la limba populară vie. În acest sens se impune vocala „ă”, în loc de „e” (*șădea, să chiamă, să cuvine ș.a.*).

Din domeniul structurii morfologice, ne atrage atenția genitiv-dativul sintetic (nou) al substantivelor feminine („*neînțelesul cărții grecești*”), care este mult mai frecvent în raport cu cel vechi („*cărții grecești*”). Sunt prezente în aceste texte biblice mai multe aspecte ale timpului trecut al modului indicativ, dintre care se impune mai mult forma structural-gramaticală a perfectului simplu („*spălăiu, văzuiu ș.a.*”).

„Noul Testament” de la Bălgrad conține un vocabular alcătuit, în general, din cuvinte luate din uzul curent al epocii, ceea ce a condus la neutilizarea abuzivă a slavonismelor, fenomen atât de caracteristic

cărților românești din sec. al XVI-lea. Elementele noi de alte origini sunt incluse în text într-o măsură mai mică și sunt glosate, de regulă, pe marginea cărții.

Ca neologisme, se manifestă doar lexemele de origine latină (adverbul „acicea” cu sensul de „aici”, conjuncția „au” cu sens lexical de „ori” ș.a.)

Dintre fenomenele sintactice, noi și semnificative pentru „Noul Testament”, pot fi menționate : a) complementul direct exprimat prin substantiv cu prepoziția „pre”, plasat imediat după regentul său, verbul-predicat, („*Nu ne vom înceta a ne ruga pre Dumnezeu*”); b) folosirea prepoziției „de” cu valoare morfologică de conjuncție ce introduce o subordonată consecutivă („*Măria Ta încă te-ai milostivit mult de ne-ai adus meșteri străini*”).

În concluzie, la cele menționate până acum, susținem că structura lingvistică a textului „Noul Testament” de la Bălgrad se caracterizează mai cu seamă prin apropiere de limba populară, ceea ce ne vorbește despre o grijă aparte a Mitropolitului ardelean nu numai pentru un lexic accesibil, dar și pentru o exprimare clară. Textul acestui monument de limbă română scrisă exprimă o strădanie a Măriei Sale Simeon Ștefan pentru implementarea unei norme literare , prin care se va pune începuturile unificării întru gramaticalizare a limbii române literare medievale.

Bibliografie

1. Rosetti, Al., Cazacu, B., Onu, L., Istoria limbii române literare, Minerva, București, 1971.
2. Materialul factual este selectat din: „Crestomație romanică, I-II, București, 1962-1965 (Academia R.P.R., Institutul de lingvistică).